ALAWITTENE I TRIPOLI OG NORD-LIBANON

KRIGERSKE PROBLEMSKAPERE ELLER TRUET MINORITET?

Tiende januar 2015 sprengte to unge islamister seg selv på en kafé i Tripoli, Nord-Libanons største by. Angrepet, som drepte ni personer, ble gjennomført på et kjent samlingssted i Baal Mohsen, alawittgettoen i Tripoli. Angrepet var det alvorligste på alawitter i Tripolis historie, og illustrerer den store spenningen mellom militante sunniislamister og alawittene i byen.

TINE GADE

DENNE ARTIKKELEN VIL DISKUTERE forholdet mellom alawitter og sunnimuslimer i Tripoli og Nord-Libanon siden den første folkelige mobiliseringsbølgen i Tripoli fra 1967 og frem til i dag. Hvorfor gikk sunnimuslimer og alawitter fra sameksistens til bitter strid? Det vil være nærliggende å peke på både lokale, nasjonale og regionale faktorer. Studiet av Tripoli kan derfor være interessant for å se samspillet av politikk på ulike nivåer. Konflikten i Tripoli står over den politiske kontrollen i byen. Målet for de to partene er politisk og symbolsk hegemoni over byen i siste instans, og, som et minimum, å bevare seg selv og egne politiske og økonomiske ressurser.¹ Ulike sunniledere og alawitter i Tripoli ønsker å være representanter for byen på nasjonalt nivå, for slik å få tilgang til statsressurser og eventuelle pengegaver fra regionale makter.

Artikkelens hovedargument er at konflikten

har både lokalt opphav og at den er en stedfortrederkonflikt. De sekteriske motsetningene vi ser i Tripoli i dag har utviklet seg historisk som resultat av en regional krig mellom Assad-regimet og sunnimuslimske politiske aktivister basert i Libanon og Syria. Årene mellom 1970 og 1986 var skjebnesvangre. Dette speiler både den regionale konflikten mellom Assad-regimet og Arafats Fatah og den striden som foregikk mellom Assad-regimet og Det muslimske brorskapet innad i Syria i samme periode. Det store flertallet av sunnimuslimer i Tripoli gav ubetinget, innenrikspolitisk støtte til Fatah, mens PLO hadde hovedbase i Libanon (1970-1982). Assad-regimet har på sin side, helt siden 1970, ønsket innflytelse i Libanons største sunnimuslimske by for å forhindre potensielle kontakter til deres trosfeller i Syria.² Det kan også se ut som at regimet har hatt en splitt-og-hersk-strategi mellom alawitter og sunnimuslimer

i Tripoli. Syria har tjent på at Libanons alawitter etter 1985 ble avhengige av Assad-regimet for å sikre egen overlevelse. Polariseringen i Tripoli ville imidlertid ha vært umulig uten Eid-familiens politiske rolle lokalt. Ali Eid og hans sønn Rif at er nære allierte med Assad-regimet, som siden 1970-tallet har orientert Libanons alawitter i sekterisk, anti-sunni retning.

Det sekteriske spenningsnivået i Libanon varierer med den regionale og nasjonale konteksten. I 2005, da Syria ble tvunget til å trekke seg ut av Libanon, etter internasjonalt press i kjølvannet av drapet på tidligere statsminister Rafiq Hariri, begynte en politisk maktkamp mellom den USA-, Frankrike- og Saudi-støttede 14. mars-alliansen og 8. mars-alliansen – Iran og Syrias disipler. Fordi førstnevnte var ledet av den sunni-dominerte bevegelsen al-Mustaqbal (“Fremtiden”) og sistnevnte var dominert av sjiamuslimske Hizbullah og Amal (Libanons kristne var splittet mellom de to leirene³), ble sekterisme ofte brukt av sekulære politiske ledere for å mobilisere befolkningen.

Sekteriske motsetninger ble sterkere også som følge av en ny regional stedfortrederkonflikt i byen etter 2005. Med president Mahmoud Ahmadinejads mer ambisiøse utenrikspolitikk i Levanten, den økte sekterismen i regionen etter Saddam Husseins fall i Irak i 2003, og 2006-krigen i Libanon, begynte Gulf-monarkiene å investere politisk i Tripoli.⁴ Libanons sunnihovedstad fremsto for dem som en potensiell motvekt til Irans ekspansjon i Middelhavet. Dette gjorde at salafismen blomstret opp i Tripoli, med et sterkt sekterisk tilsnitt. Salafijihadistene, som vant økt oppslutning i Nord-Libanon som følge av den syriske krisen etter 2011, har også et viktig ansvar for at konflikten mellom alawitter og sunni-muslimer har eskalert i senere år.

Studiet av sekterisme i Tripoli viser at en konflikt kan ha politiske årsaker, men samtidig opp-

fattes som sekterisk av andre aktører på grasrotplan, som religiøse ledere og nabolagsentreprenører. I Tripoli ble konflikten mellom Eid-familien og sunniflertallet mer sekterisk etter massakren i Bab al-Tebbaneh i 1986, og deretter som følge av det økte regionale og nasjonale spenningsnivået etter 2005. Selv om et flertall av befolkningen i Tripoli har sammenfallende meninger med egne politiske og væpnede grupper, og blir påvirket av medier og populær retorikk, finnes det viktige unntak på begge sider. Dessuten har ikke flertallet av befolkningen samme økonomiske og politiske interesser som den politiske eliten. Selv om store deler av befolkningen uttrykker misnøye med at politikere utnytter sekterisk konflikt for egen vinning, har de likevel ikke interesse av å stemme annerledes enn sin egen politisk-religiøse gruppe. Fattigfolk trenger penger fra politiske ledere for å betale blant annet sykehusregninger, mens hele befolkningen er avhengige av wasta fra politiske ledere for å finne jobb i offentlig og privat sektor.⁵

Studiet av politiske forhold i Tripoli var lenge meget vanskelig, grunnet den sterke syriske kontrollen over området mellom 1976 og 2005. Den siste monografien om Tripoli på engelsk stammer fra 1967.⁶ Franske Michel Seurat, den eneste akademikeren som har analysert temaet inngående etter dette, ble selv kidnappet og drept av Islamsk Jihad i 1985, og fikk aldri anledning til å fullføre sin studie, som for øvrig heller aldri er blitt oversatt til engelsk.⁷ Etter at den syriske hæren trakk seg ut av Libanon i 2005, ble det imidlertid igjen mulig for forskere å gjøre feltarbeid i Tripoli. Per dags dato finnes kun én bok publisert på arabisk om sekterisk konflikt i Tripoli, skrevet av en libanesisk journalist.⁸ I tillegg ga den franske forskeren Bernard Rougier ut en studie av salafijihadisme i Tripoli som nylig ble oversatt til engelsk.⁹ Denne korte artikkelen vil ikke kunne bote på mangelen på litteratur, men vil være en første

introduksjon til temaet for et skandinavisk publikum. Analysen er basert på feltarbeid (cirka 200 semistrukturerte intervjuer med politikere, religiøse ledere, grasrotaktivister og diplomater, fra ulike politiske sider, gjennomført mellom 2008 og 2015), kombinert med analyse av førstehåndskilder fra Tripoli og engelsk, fransk og arabisk presse.

Tripoli er Libanons nest største by og hovedstaden i det sunnidominerte Nord-Libanon. Regionen har av både historiske og geografiske årsaker tette bånd til Syria. Mens Libanon er kjent som et mangfoldig samfunn med en stor kristen befolkning, likner befolkningssammensetningen i Tripoli på den demografiske strukturen innad i Syria. Sunnimuslimene i byen har alltid vært i sterk majoritet (de utgjør i dag cirka 80,9 prosent av befolkningen på totalt 320 310 registrerte innbyggere).¹⁰ Historisk var det de kristne som utgjorde den største minoritetsgruppen i byen. Siden 1980-tallet har andelen kristne vært synkende i byen, hvis befolkning i dag består av 8,9 prosent alawitter. Resten utgjøres av kristne minoriteter, hvis del av befolkningen er synkende. Tripoli var historisk én av de osmanske provins-hovedstedene i Bilad al-Sham. Sunniledere i Tripoli motsatte seg dannelsen av den libanesiske staten fra 1920 og frem til selvstendigheten fra Frankrike i 1943. Dette ga nytt liv til en myte om Tripoli som islamsk protestby.¹¹

ALAWITTENE - RELATIVT NYE I LIBANON

Alawittene i Libanon er opprinnelig emigranter fra Jabal Ansariyyeh i Syria. De første alawittiske familiene ankom Nord-Libanon på søken etter arbeid på slutten av 1800-tallet. Migrasjonen økte på 1950- og 1960-tallet, i takt med den økonomiske veksten i Libanon. En ny bølge alawitter etablerte seg i Libanon under den syriske militære tilstedeværelsen i landet (1976-2005). Mange av alawittene i Libanon var sesongarbeidere, og reiste frem og tilbake fra Syria. De som

oppnådde libanesisk statsborgerskap beholdt også sitt syriske. Alawittene i Tripoli talte på 1970-tallet 15 000-20 000 personer, mot nærmere 30 000 i dag.

Perioden frem til 1970-tallet var preget av sameksistens. Sunnimuslimer og alawitter var deler av samme sosiale og politiske sfære. De fleste alawittene var fattige, og etablerte seg derfor i Bab al-Tebbaneh, det rimeligste området i Tripoli. Klasse var utgangspunktet for det meste av den politiske mobiliseringen i byen. Alawitter var del av ulike venstrebevegelser sammen med sunni-muslimer fra arbeiderklassen. Forretningssamarbeid, men også ekteskap, mellom alawitter og sunnimuslimer forekom ofte.

Før borgerkrigen hadde alawittene imidlertid ingen parlamentarisk representasjon i Libanon. Alawittene, som var undertrykt i Det osmanske riket, hadde fått de facto anerkjennelse som uavhengig sekt under det franske mandatstyret. De vendte seg mot de religiøse lederne (sjeikene) for alawittene i Syria for doktrinær rettleiding. Disse hadde sine baser i Lattaqia-provinsen.¹²

Det kan derfor se ut til at sekteriske motsetninger mellom sunnimuslimer og alawitter frem til 1970-tallet var begrenset. Samtidig var enkelte alawitter frustrerte fordi de ikke var representert politisk.

Etter at Hafiz al-Assad kom til makten i Syria i 1970, var det relativt bred enighet blant libanesiske alawitter om at deres trosfeller i Syria hadde fått sin stilling bedret. Stadig flere begynte å se til Syria for politisk lederskap. Noen sluttet seg til den libanesiske forgreningen av det syriske Ba'th-partiet. I 1972 dannet en gruppe alawittiske jurister, universitetsprofessorer og leger i Tripoli Den alawittiske ungdomsbevegelsen (Harakat al-Shabiba al-'alawiyya). Denne krevde alawittisk representasjon i det libanesiske parlamentet (minst ett sete) og statsborgerskap til 20 000 alawittiske arbeidere som hadde migrert fra Syria.

Ali Eid markerte seg raskt som den sentrale figuren i bevegelsen. Hans bestefar hadde emigrert fra Syria og eide en stor forretning i Tripolis hvetemarked (suq al-qamah). Ali Eid studerte statsvitenskap på Det amerikanske universitetet i Beirut etter å ha bodd et år i usa.

Eid begynte sin politiske karriere etter at han i 1972 ble knivstukket av en saudiarabisk prins etter en kveld på byen. Eid kom på sykehus og mottok en stor pengesum for å dysse ned affæren. Hestehandelen kom i stand med drahjelp fra daværende president Sleiman Frangieh og statsminister Sa'ib Salam. President Frangieh var frem til 1976 den viktigste beskytteren av Eid i Tripoli. Han kom fra en viktig maronittisk familie i Zgharta, nær Tripoli, som hadde nære bånd til alawittene i Tripoli, siden begge parter var minoriteter i et sunnidominert Nord-Libanon.¹³ Frangiehs motivasjon for å støtte Eid bunnet i hans ønske om å svekke Tripolis sunni-za'im (leder) Rashid Karami. President Frangieh, en kristen-konservativ, ønsket å redusere makten til de palestinske kommandosoldatene i Libanon, mens Karami, en arabisk nasjonalist, langt på vei støttet PLO.¹⁴ Frangieh brukte Eid for å splitte alawitter og sunnimuslimer i Tripoli. Samtidig utviklet Eid et nært vennskap med Tony Frangieh, presidentens sønn og Eids jevnaldrende.

Eids kontakter med Assad-regimet i Syria kom i stand noe senere. I juli 1973 var Eid faktisk i ferd med å sette al-Assad i forlegenhet. Dette skjedde etter at Musa al-Sadr, en libanesisk-iransk sjialærd fra Sør-Libanon og leder av Libanons øverste islamske sjia-råd (sisc, av Supreme Islamic Shi'i Council), utstedte en fatwa om at alawitter var en del av sjia-islam. Uttalelsen kom på oppfordring fra den syriske presidenten som trengte legitimitet i kampen mot økende sunni-muslimske protester innad i eget land.

En gruppe alawitter i Libanon var misfornøyde med å bli gjort til al-Sadrs undersåtter, og krevde

autonomi i indre anliggender.¹⁵ Eids alawittiske ungdomsbevegelse ledet protestene. Konflikten mellom libanesiske alawitter og al-Sadr, al-Assads allierte, skapte uro i Damaskus, og Hafiz al-Assad sendte raskt sin bror, Rif'at, for å mekle. Al-Sadr måtte utstede en "oppklaring" (tabyin) der han uttalte at sisc aldri hadde søkt å gjøre alawittene til en del av tolvregrenen av sjiaislam, men utelukkende ønsket å tilby en "tjeneste de manglet" – religiøse domstoler.¹⁶

Rif'at al-Assad ble introdusert til Eid gjennom Tony Frangieh, og de tre mennene utviklet i løpet av årene som fulgte et meget tett politisk og økonomisk samarbeid, som også inkluderte tredjemann av Assad-brødrene, Jamil. Rif'at og Jamil hadde sterkere minoritetsidentitet enn Hafiz al-

Alawitter var del av ulike venstrebevegelser sammen med sunnimuslimer fra arbeiderklassen.

Assad. Som Syrias president måtte Hafiz nå ut til hele befolkningen og være talsmann for Ba'th-partiets arabiske nasjonalisme. Dette hindret ikke at han også samtidig kunne la sine brødre mobilisere alawitter i Syria og Libanon gjennom mer sektersk (anti-sunni) tankegang.¹⁷

Jamil, mest kjent som forretningsmann, var visepresidenten for Det alawittiske rådet i Syria (majlis al-milli), mens Rif'at al-Assad var tilhenger av ideen om en minoritetsallianse i Libanon og Syria (mot sunni-muslimer).¹⁸ Rif'at og Jamil al-Assad utviklet på 1970-tallet Ali Mur-tada-organisasjonen i Syria, som mobiliserte alawitter og sekulære kurdere mot Det muslimske brorskapet.¹⁹ Den alawittiske ungdomsbevegelsen i Tripoli ble en del av dette nettverket, og fikk tilgang på store pengesummer. Rif'at sendte sønnen sin, Ribal, til Tripoli for å hjelpe til, og Jamil al-

Assads sønner, som opererte smuglernettsverk langs den syriske kysten, var også ofte innom Tripoli.²⁰ Med slike sterke støttespillere fikk Ali Eid etter hvert mange venner og klienter. Hans bosted på en høyde ytterst i Bab al-Tebbaneh ble skilt ut som egen bydel, Baal Mohsen, og ble et symbol på Assad-regimet. Han giftet seg med en syrisk alawittisk kvinne og oppkalte sin sønn, Rif'at Eid, etter sin velgjører i Syria.

Eid var et eksempel på politisk lederskap som ikke kunne ha kommet i stand uten nødvendig drahjelp på nasjonalt og regionalt nivå, fra president Sleiman Frangieh og fra Rif'at al-Assad. Eid-fenomenet illustrerer et særtrekk ved Midtøsten som region, nemlig at statsgrensene kan være meget porøse og at det eksisterer høy grad av regional konflikt. Tripoli var et eksempel på regional kald krig på 1980-tallet, og byen gjenoppsto som en arena for konflikt etter 2005. Kimen til konflikten går tilbake til den syrisk-palestinske krigen i Tripoli i 1983.

KIMEN TIL KONFLIKT

I juni 1976 rykket cirka 30 000 syriske soldater inn i Libanon, sammen med en sterk kontingent fra den syriske etterretningen. Den syriske militære tilstedeværelsen i Libanon begynte som en del av den arabiske avskrekkingstyrken (Arab Deterrent Force), men allerede tidlig i 1979 trakk de ikke-syriske kontingentene seg ut.²¹ Fra det tidspunktet og frem til 2005 kontrollerte Syria Tripoli med jernhånd. Sunnibefolkningen i Tripoli hadde historisk sett støttet mange av Assad-regimets regionale fiender, inkludert det syriske muslimske brorskapet, Arafats Fatah og det irakiske Ba'th-partiet. Den massive støtten som Assad-regimet ga til Tripolis alawitter var en måte å vinne lojale politiske støttespillere.²²

Syrias politikk i Tripoli var ikke hovedsakelig sekterisk motivert. Syria vant støtte langt utover alawittbefolkningen i Tripoli. Den gamle eliten av

sunnimuslimer støttet Syrias inntreden i Libanon. De mente at Syrias tilstedeværelse ville stabilisere Libanon og legge en demper på overdreven voldsbruk (tajawuzat) fra de palestinske kommandoenes side. Eliten i Tripoli ble en naturlig del av selskapelighet organisert av konene til syriske militære offiserer.

Støtten til Syria gjorde Tripolis alawitter mer utsatt for angrep fra PLOS støttespillere. Ali Eid omtalte PLOS fremstøt i Baal Mohsen som et angrep på alawittene som gruppe og brukte det som et *casus belli* for å overbevise andre om at alawittene måtte ty til militær selvhjelp. Eids sekteriske retorikk fikk innpass blant hans trosfeller: Alawittene i byen flyttet i økende grad til Baal Mohsen for å beskytte seg selv. Den alawittiske ungdomsbevegelsen tok i 1981 navnet Det arabiske demokratiske parti (ADP).

En sunnidominert mobiliseringsbølge mot Syria begynte i 1978, og var ledet av Arafats støttespillere i Tripoli. Tripolitanere hevdet at Syria ikke hadde bidratt til å stabilisere Tripoli, men tvert om økt konfliktene og tatt parti med Tripolis alawitter. Motstanden mot Syria rettet seg også mot Eid og hans menn, som ble oppfattet av sunnimuslimer som aggressive og urettmessig favoriserte. De første kampene mellom Arafat-tilhengere i Bab al-Tebbaneh og alawitter i Baal Mohsen brøt ut våren 1979, etter at de ikke-syriske styrkene i den arabiske avskrekkingstyrken trakk seg ut. De alawittiske styrkene var ledet av Eids gruppering og var uoffisielt støttet av Syria.

Alawittenes motpart i Bab al-Tebbaneh var i første rekke en maoistisk inspirert motstandsgruppe som var knyttet til Fatah, Den folkelige motstandsbevegelsen (al-Muqawama al-Sha'biyya), hvis leder var Khalil Akkawi, også kjent som Abu Arabi. Kampene mellom Baal Mohsen og Bab al-Tebbaneh var på dette tidspunktet politisk, ikke sekterisk, motivert; det var en kamp mellom Fatah-tilhengere og støtte-

spillere til det syriske regimet. Likevel fantes det alltid et sekterisk bakteppe, siden årsaken til at sunnimuslimer støttet Fatah og alawitter støttet al-Assad var at Fatah og Syria etter hvert fremsto som regionale "sekterske velgjørere" for sine respektive grupper i Libanon. Mange alawitter, med sine syriske trosfellers historie sterkt i minnet, håpet på sosial mobilitet i et Syria-kontrollert Libanon. Sunnimuslimer støttet Arafat fordi PLOs våpenlagre ga støtte til sunnimuslimenes innenrikspolitiske krav om økt deltakelse (musharaka) i det konsosierte politiske systemet. Likevel var det også mange sunnimuslimer som støttet al-Assad for egen vinnings skyld, i tillegg til enkelte alawitter i Bab al-Tebbaneh som kjempet mot Eid-familien, av ideologiske årsaker.

Konflikten mellom Bab al-Tebbaneh og Baal Mohsen i Tripoli bygget seg opp til en klassisk stedfortrederkonflikt. Alawittene var støttet av Assad-regimet, og sunnimuslimene i Bab al-Tebbaneh var nære allierte med Fatah. Al-Assad hadde siden han ble president i Syria hatt et anstrengt forhold til Arafat. Den syriske presidenten ønsket selv å kontrollere Palestina-konflikten for å høste de politiske gevinstene av denne på hjemmebane.

ALAWITTENE I TRIPOLI GJØR SEG UTSATTE

I kjølvannet av den israelske invasjonen (juni 1982) og beleiringen av Beirut gikk islamist-bevegelsene i Tripoli sammen i en union og kalte seg Den islamske tawhid-bevegelsen (Harakat al-tawhid al-islami). Det finnes til nå få saklige analyser av denne bevegelsen, som var støttet av både palestinske Fatah og Khomeinis Iran, men som kjempet mot Irans allierte, Syria.²³ Tawhid kjempet på Fatahs side i den syrisk-palestinske krigen i Tripoli (høsten 1983). Etter at PLO ble evakuert fra Tripoli i november 1983, overlot de våpnene sine til Tawhid, som tok militær kontroll over byen. ADP observerte det hele fra sidelinjen, men

vant likevel viktige politiske seiere gjennom denne perioden. Tawhid fordrev de fleste andre politiske partier fra byen, inkludert det irakiske Ba'ath-partiet og kommunistpartiet (Tawhid drepte høsten 1983 flere titalls kristne sivile kommunister i Tripoli). Dermed sto ADP i Baal Mohsen igjen, sammen med det syriske nasjonalist-sosialistiske partiet (SSNP), som de eneste pro-syriske aktører i byen.

Sammen med Rif'at og Jamil al-Assad kontrollerte Ali Eid inntektene som kom fra havnen i Tripoli, samt oljeraffineriet nord for byen. Mange sunniledere i Tripoli var også en del av dette økonomiske nettverket. I perioden 1983-1985 kontrollerte en av Tawhid-lederne også en stor del av utbyttet i havnen i Tripoli. Tawhid og ADP inngikk en avtale, mediert av visepresident Abdul Halim Khaddam i Damaskus. Partene anerkjente hverandres eksistens i Tripoli og lovet å samarbeide om kontrollen over viktig infrastruktur.

Konflikten mellom ADP og Tawhid tilspisset seg sommeren 1985. Massive kamper brøt ut i Tripoli i september, og store mengder syriske raketter ble skutt ned mot byen fra Baal Mohsen. Tawhids militære underlegenhet og presset fra den krigstrette befolkningen i Tripoli gjorde at Tawhid til slutte måtte legge ned våpnene. Den syriske hæren tok kontroll over bysentrumet, og kampene mellom Bab al-Tebbaneh og Baal Mohsen stilnet.

14 måneder senere angrep Tawhid-medlemmer syriske kontrollposter i Bab al-Tebbaneh og drepte 15 syriske soldater. For å straffe opprørerne i Bab al-Tebbaneh reaktiverte Syria alawittene i Tripoli som leiesoldater. ADPs væpnede gruppe ("ridderne") gikk inn i Bab al-Tebbaneh på oppfordring fra Syria og drepte minst to hundre mennesker, hovedsakelig sivile. Den sunnidominerte Tripoli-motstanden, en milits, samt syriske styrker, assisterte ADP i massakren, mens regulære syriske styrker vaktet utgangen til Bab al-Teb-

baneh.²⁴ Massakren førte opp om hatet mellom alawitter i Baal Mohsen og sunnimuslimer i Bab al-Tebbaneh, og gjorde alawittene i Tripoli til mer avhengige av Syria for sin overlevelse.

Symptomatisk nok var Tripolis kristne befolkning kun tilskuere til den økte konflikten mellom de sunnimuslimske Arafat-tilhengerne og de alawittiske støttespillerne til president al-Assad. De aller fleste motsatte seg den islamistiske Tawhid-bevegelsen, hvis angrep mot kristne sivile hadde tvunget en stor del av Tripolis kristne befolkning til å forlate byen mellom 1982 og 1985. De færreste støttet Assad-regimet og dets lokale bøller, men i valget mellom pest eller kolera valgte

Nord-Libanon ble igjen åsted for en regional maktkonkurranse etter at Syria trakk seg ut i april 2005.

de fleste, på lik linje med sunnimiddelklassen, stabiliteten pax syriana kunne tilby. Kristne var i mindre grad berørt av massakren i Bab al-Tebbaneh fordi få bodde i dette meget fattige byområdet (eller i dets umiddelbare nærhet). Samtidig forble de historiske, sosiale og økonomiske båndene mellom byens kristne og sunnimuslimene tette. Få av Tripolis kristne støttet idéen om en minoritetsallianse med alawittene. De fleste så på Ali Eid som en volds mann som svekket stabiliteten i byen. Men viktigst var de kristnes svekkede makt i Tripoli lokalt og på nasjonalt plan. Den tidligere store kristne befolkningen i byen var redusert til under ti prosent etter krigen. Libanons kristne mistet også mye av sitt politiske maktgrunnlag på nasjonalt nivå etter Ta'if-avtalen i 1989, der den maronittiske presidenten mistet prerogativer til kabinettet og parlamentet fikk en femti-femti fordeling av muslimske og kristne seter. Splittelsen av

Libanons kristne mellom 14. mars- og 8. mars-alliansene etter 2006 var et siste uttrykk for at politikken skulle bli dominert av polariseringen mellom sunni-bevegelser og Syria, sjiamuslimske Hizbullah og deres alawittiske allierte.

ALAWITTENE I TRIPOLI ETTER BORGERKRIGEN

Syria var som kjent den store vinneren av borgerkrigen i Libanon, og kontrollerte det meste av politikken frem til 2005. Dette kom de libanesiske alawittene til gode. De ble gitt en kvote på to representanter i parlamentet i den reviderte valgloven fra 1991, noe som gjorde alawittene overrepresenterte sammenliknet med hvor mange de var. Samtidig ble over 10 000 alawitter som nylig hadde emigrert fra Syria gitt libanesiske statsborgerskap.²⁵ I 1992 ble alawittene også formelt anerkjent som eget religiøst samfunn i Libanon. De etablerte Det islamske alawittrådet og fikk egne familiedomstoler, noe selv alawitter i Syria ikke hadde.

Ali Eid tok det alawittiske setet fra Tripoli i 1991, da kandidater ble oppnevnt til parlamentet av den libanesiske regjeringen. 24 nye representanter skulle erstatte de parlamentsmedlemmene som hadde dødd under borgerkrigen.²⁶ Eid ble gjenvalgt i 1992 med sterk syrisk støtte. Da nytt parlamentsvalg skulle avholdes i 1996, hadde imidlertid Syria funnet seg en ny alliert blant alawittene i Tripoli. Istedenfor Eid, som da mistet sin plass i parlamentet, støttet de Ahmad Habbous, en forretningsmann og konsensuskandidat. Habbous fikk flest stemmer av alle kandidatene i valget; dette var en sterk indikasjon på hvor upopulær Ali Eid var blant sunnimuslimene i Tripoli. Likevel ville dette aldri ha skjedd uten støtte fra Syria, og Eids valgnederlag det året ble stående som en indikasjon på at Eid hadde mistet sin gunst i Damaskus.

Etter at Tripoli var blitt stabilisert militært og politisk etter borgerkrigen, dempet de sekteriske spenningene mellom sunnimuslimer og alawitter

seg. Forholdet mellom de to gruppene bedret seg gradvis, forretningssamarbeid ble gjenopptatt, og sunnimuslimer handlet i alawitters butikker. Massakren i Bab al-Tebbaneh forble et tabu, men gikk ikke utover forholdet til alawitter som gruppe. Syria, som kontrollerte det meste av politikken i Tripoli, hadde liten grunn til å nøre opp under konflikten. Etter at den sunnidominerte motstanden mot al-Assad var knust, hadde Syria full politisk kontroll og ønsket å sikre seg et minimum av legitimitet. Det samme skjedde i Syria tidlig på 1990-tallet da mange medlemmer av Det muslimske brorskapet ble sluppet ut av fengslene de hadde sittet i siden massearrestasjonene på slutten av 1970- og tidlig på 1980-tallet.²⁷ Å åpne seg mot sunnimuslimer i perioder når det syriske regimet ikke føler seg truet, kombinert med episoder av ekstrem maktbruk mot sunnimuslimske fiender i krisetider, ser ut til å være et særtrekk ved Assad-regimet.

NYE KAMPER I TRIPOLI

Da Syria trakk seg ut fra Libanon i april 2005, i kjølvannet av drapet på Rafiq Hariri, ble Nord-Libanon igjen åsted for en regional maktkonkurranse. Land som Saudi-Arabia og Kuwait så Tripoli som en mulig inngangsport for å minske Irans innflytelse i middelhavsregionen. Gulfstatenes politikk i Libanon var i seg selv uoversiktlig. Saudi-Arabia støttet for eksempel både sekulære al-Mustaqbal, ledet av Sa'd Hariri, og salafistledere. Begge disse typene av aktører begynte imidlertid å mobilisere befolkningen i Libanon mot Syria og Iran, og brukte tidvis sterk sektærisk (anti-sjia) retorikk. Denne fant god grobunn i Tripoli fordi mange husket den syriske militære tilstedeværelsen som repressiv. Minne-markeringer av Bab al-Tebbaneh-massakren ble så massive at "selv de familiene i Tebbaneh som ikke hadde mistet noen under massakren i 1985 begynte å minnes sine døde."²⁸

Tripoli ble "mer sunnimuslimsk" enn noen gang tidligere, og sunni-identiteten ble først og fremst definert ut fra en motsetning til politisk sjia-islam og alawittisk identitet. Dette var et resultat av den sterke politiske polariseringen både nasjonalt og regionalt.²⁹ Drapet på Rafiq Hariri ble tolket som et angrep på sunnimuslimene som gruppe og et forsøk på å svekke dem politisk. Dette utløste en mindreværdsfølelse blant sunnimuslimer, som begynte å anse seg selv mer og mer som en truet minoritet i Libanon. Dette kan sammenliknes med en liknende prosess blant sunnimuslimer i Irak etter 2003, og illustrerer at en minoritet ikke er en størrelse som finnes i seg selv, men et resultat av interaksjon med statsmakten eller med dominerende grupper, i dette tilfellet sjia-grupper.³⁰

Samtidig økte også den regionale konkurransen om kontroll over Tripoli. Ali Eid ble, sammen med SSNP, en viktig brikke i Syrias spill for å beholde innflytelse i Tripoli. Da den syriske hæren overlot store mengder våpen til Eid-familien i Baal Mohsen da de trakk seg ut av Libanon. Alawittene ble også supplert med nye våpen etter 2008, transportert fra Hizbullah, via Aoun-sympatiserende offiserer i den libanesiske hæren.³¹ Eid var altså inne i den syriske varmen igjen. Ahmad Habbous var beleilig for Syria på 1990-tallet da de trengte en konsensusfigur, men Eid var en kriger som kunne stå i stormen og støtte opp om alawitter i den politisk polariserte situasjonen som fulgte etter drapet på Hariri og 2006-krigen mellom Hizbullah og Israel. I 2008-2009 dannet Eid-familien en ny veldedighetsorganisasjon i Tripoli, Fursan al-Khayr ("Velgjerningens riddere").³² Organisasjonen var finansiert av Syria og ønsket å "klientelisere" alawitter i Baal Mohsen, for å forhindre at de forlot Bashar al-Assads politiske linje.³³

Neste side: Libanesiske militærpost vokter grensen mellom Baal Mohsen og Bab al-Tebbaneh i Tripoli.

Det kokende regionale og nasjonale spenningsnivået hadde direkte konsekvens for forholdet mellom alawitter og sunnimuslimer i Tripoli. Frontlinjen mellom Bab al-Tebbaneh og Baal Mohsen hadde vært pasifisert siden 1986-massakren, men i kjølvannet av Hizbullahs maktovertakelse i Beirut i mai 2008 ble Tripoli tatt i bruk som et sted der politiske beskjeder kunne utveksles mellom nasjonale og regionale aktører.³⁴ Nord-Libanon fikk en spesiell betydning for den anti-syriske 14. mars-alliansen; siden det var her 8. mars-alliansen var svakest, var det her de kunne vinne symbolske seire.

Totalt er cirka 250 døde og minst 1300 skadet i kampene mellom Bab al-Tebbaneh og Baal Mohsen siden 2008.³⁵ Flere ganger, og ikke minst sommeren 2008, er hele områder i Bab al-Tebbaneh blitt evakuert. Det er et klart korrelasjonsforhold mellom tidspunktene for tilspisset politisk krise på nasjonalt nivå og dødelighet i kampene i Tripoli. Dette tyder på at kampene vedvarer fordi partene mottar materiell støtte, i form av våpen, ammunisjon og penger, fra politiske ledere. Byens parlamentarikere understreker at det er vanskelig å si nei dersom befolkningen ønsker våpen for å beskytte seg selv. Politikere som nekter å gi vet også at de risikerer å bli politisk sidestilt. Dette er typisk for libanesisk politikk; folkevalgte fra ulike sekter støtter bevæpning av "sine" grupper, og militser ble "resirkulerte" og ble til politiske partier etter borgerkrigens slutt i 1990. Den store forandringen etter 1990 var at det ikke lenger fantes en felles sunnimuslimsk front som koordinerte og sørget for "beskyttelse". Initiativet til konflikt etter 2005 ble også tatt på grasrotnivå. Splittede sunnimuslimske politikere, uten kontroll over situasjonen på bakkeplan, ble deretter tvunget til å gi materiell støtte ad hoc, for å unngå politisk irrelevant.

Politisk sett tapte få på de væpnede kampene, eller lavintensitetskrigen, som utspilte seg i fattige

områder i Tripoli. De kunne fortsette mens den politiske prosessen pågikk på institusjonelt nivå i Beirut. Dette befestet Bab al-Tebbaneh og Baal Mohsens rolle som arena for stedfortrederkonflikter, og dette skulle tilspisse seg etter 2011.

I SKYGGEN AV SYRIAKRIGEN

Tripoli var et av de områdene i Libanon som tidligst ble påvirket av krisen i Syria som begynte i mars 2011. Tilstrømmingen av syriske flyktninger, 256 126 registrerte i mars 2016, forverret den allerede kritiske økonomiske situasjonen i Nord-Libanon, og leieprisene på boligmarkedet økte med cirka 80 prosent. Samtidig økte den politiske polariseringen internt i Libanon, fordi Hizbullah og sunnimuslimske salafist-jihadister deltok i krigen i Syria på hver sin side.³⁶

Tripoli gikk fra å være en arena for en hovedsakelig nasjonal stedfortrederkonflikt til å bli et mikrokosmos av den syriske borgerkrigen. Kampene mellom Bab al-Tebbaneh og Baal Mohsen økte i frekvens, omfang og intensitet. Den syriske konflikten fremprovoserte økt islamistisk, anti-sjia og anti-alawittisk mobilisering i Tripoli. De ukentlige demonstrasjonene mot al-Assad provoserte befolkningen i Baal Mohsen. Alawitter knyttet til Rif at Eids ADP stod langs barrikadene og kom ofte med verbale angrep mens sunnimuslimer fra Bab al-Tebbaneh demonstrerte og kjørte støttebiler med bannere, megafoner, musikk og demonstranter, som enkelte ganger skjøt i luften, langs grensen til Baal Mohsen. Dette førte ofte til skuddvekslinger, og slik kom kampene i gang igjen.

I 2012 ble for første gang sivile alawitter angrepet. Et dusin butikker eid av tripolitanse alawitter ble påtent. Andre angrep på alawitter skjedde i 2013 og tidlig i 2014.³⁷ En ytterligere opptrapping skjedde i september 2013, etter at to bilbomber eksploderte nær to av Tripolis viktigste moskeer. Det ble raskt klart at Rif at Eids menn

hadde tatt del i planleggingen av angrepet der 47 mennesker mistet livet, men Eid ble ikke selv arrestert. Syv måneder med daglige, intense kamper mellom Baal Mohsen og Bab al-Tebbaneh endte etter at en sikkerhetsplan tredde i kraft i april 2014. En arrestordre ble utstedt for mange militsmedlemmer, inkludert Eid, som flyktet til Syria.

Eid-familien er lenger den eneste, eller den viktigste, kimen til sekterisk konflikt i Tripoli. Sent i 2014, på tross av arrestasjonene i april, begynte nye angrep på alawitter som eskalerte med selvmordsangrepet i januar i år. Dette skjedde på et tidspunkt da man kunne ha håpet at sikkerhetsplanene fra april, utplasseringen av den libanesiske hæren langs frontlinjen mellom Bab

Tripoli var et av de områdene i Libanon som tidligst ble påvirket av krisen i Syria som begynte i mars 2011.

al-Tebbaneh og Baal Mohsen, samt Eid-familiens flukt fra Libanon, kunne ha ført til en stabilisering. Den stadige konflikten mellom områdene, i Eids fravær, er nå et tegn på at salafist-jihadister med bånd til opprørsgrupper i Syria i dag er viktige pådrivere i konflikten. I mars 2015 ble Ali Eids bror, Bader (”al-Sinior”), drept, angivelig av salafist-jihadister.

Folk flest i Tripoli, inkludert det sunnimuslimske flertallet, var meget opprørte over angrepene på alawitter, og understreker at dette er noe nytt i Tripolis historie. Sunnimuslimske ledere og aktivister i Tripoli er nøye med å presisere at de ikke er imot alawitter som sådan, men at de har et politisk problem med Eid-familien.³⁸ Drapet på Bader Eid hadde noe grad av støtte i sunnibefolkningen, siden han var kjent som leder av den tidligere fryktede ”Ridderne”-militsen.

Det har imidlertid skjedd interessante endringer i Baal Mohsen det siste året. Rif at Eid er i dag ettersøkt, og befinner seg trolig i Syria. Han håper å kunne returnere til Tripoli, men situasjonen det siste året har gjort dette mer usikkert. Faren, Ali Eid, døde i Tartous i Syria i desember 2015, og ble gravlagt etter en seremoni i Akkar. I mellomtiden kontrolleres Baal Mohsen av Rif ats yngre og svakere støttespillere, Ali Fadda og Abdel-Latif (”Mukhtar”) Saleh, hjulpet av Alis søster Hiam, en eldende advokat. Eid-familiens maktbase i Tripoli er, om ikke forsvunnet, i alle fall sterkt svekket.

En velutdannet og yngre generasjon alawitter forsøker å etablere alternativer nå i Rif’ats fravær, uten at noe klart lederskap ennå er etablert. Felles for de alawittiske rivalene til Eid-familien har vært at de har hatt problemer med å bygge seg opp en alawittisk tilhørerskare. Det eneste alternativet til Eid har, siden 2005, vært en alawittisk representant for al-Mustaqbal, Badr Wannous, som vant alawittsetet i parlamentet i 2005 og 2009 ved hjelp av sunnimuslimske stemmer i Tripoli (og nesten uten en eneste alawittisk stemme). Den politiske situasjonen var såpass polarisert, og alawittene ble i perioden 2005–2011 så tett ”fulgt opp” av syriske styresmakter, at det var vanskelig for et alawittisk lederskap å dannes mot Eid-familien. Alawittiske motstandere til Eid måtte søke støtte på den andre siden, fra al-Mustaqbal og 14. mars-alliansen.

Tripolis alawitter forble derfor fanger av Eid-familien og ”beskyttelsen” fra Assad-regimet på den andre siden av grensen, samt av den regionale og nasjonale politiske polarisering.

Det er illustrerende at Ahmad Habbous, den moderate alawittlederen fra 1990-tallet, reiste til USA etter 2005, og var en lang periode borte fra Tripoli. Habbous døde i Tripoli i juli 2014, angivelig i en våpenulykke.³⁹ Hans bortgang ble et symbol på den desperasjonen mange konsensu-

sorienterte alawitter følte i Tripoli etter 2005. Spesielt etter at borgerkrigen i Syria begynte fantes det ikke rom for forsoning eller alawittisk politikk uavhengig av Syria. I den senere tiden, imidlertid har Assad-regimets svekkelse gjort det vanskeligere for regimet å legge føringer på libanesiske alawitters politisk gjennom å presse deres slektninger i Syria.

De siste tegnene på Eid-familiens svekkede stilling i Tripoli var ved lokalvalget i juni 2016, der alawittene ikke vant et eneste sete i byrådet eller en eneste bydelsleder ("mukhtar"). Hadde alawittene dannet en felles blokk under Eid-familiens ledelse, slik de pleide på 1990- og 2000-tallet, ville de ha greid å velge inn en representant. Dette viser at selv om nye alawittiske alternativer kan vokse frem, er alawittenes stilling i lokalpolitikken og i det offentlige rom så langt svekket i takt med Eid-familiens fravær.⁴⁰

KONKLUSJON

Denne artikkelen har forsøkt å skissere historien til alawittene i Tripoli, med spesiell vekt på hvordan forholdet mellom alawitter og sunnimuslimer i byen gikk fra fredelig sameksistens til dagens voldelige konflikt. Syrias innblanding i Tripolis indre anliggender, fra 1976 til i dag, har mye av skylden for dagens alvorlige situasjon. Likevel kunne ikke polariseringen mellom sunnimuslimer og alawitter ha skjedd uten lokale aktører – identitetsentreprenører – som spredte nye narrativer i befolkningen. Et eksempel på dette er Ali Eid, en alawittisk leder i Tripoli med tette bånd til Rif'at al-Assad, den syriske presidentens bror. De to hadde like idéer om minoritetsallianser i Syria og Libanon i opposisjon til det sunnimuslimske flertallet. I senere tid har også salafist-jihadistiske grupper spredt nye fortellinger blant sunnimuslimene i Tripoli, som igjen fører til økte motsetningsforhold mellom dem og sjiamuslimene.

Kampene i Tripoli, mellom alawittiske Baal

Mohsen og sunnimuslimske Bab al-Tebbaneh er tydelige eksempler på stedfortrederkonflikter. Konflikten begynte som et ledd i den syrisk-palestinske krigen i Tripoli på 1980-tallet, men døde ut i 1985 da Syria hadde tatt full kontroll over Tripoli og Nord-Libanon. Den blusset derimot opp igjen i 2005, etter at den syriske tilbaketrekningen åpnet opp for økt regional konkurranse, og speilet, etter 2011, borgerkrigen i Syria.

• f •

TINE GADE har en doktorgrad i statsvitenskap med spesialisering innen Midtøsten fra SciencesPo i Paris. For tiden arbeider hun med et bokprosjekt basert på avhandlingen og et prosjekt om sivil-militære relasjoner i Libanon ved Christian Michelsens Institutt.

- 1 Pierre Bourdieu, *Questions de sociologie*, Paris: Minuit, 2002, 1984, pp. 34, 82-83, 113.
- 2 For Assadregimets motivasjoner i nord-Libanon, se Tine Gade, "Sunni Islamists in Tripoli and the Asad regime. 1966-2014", *Syria studies*, 7:2, April 2015, pp. 20-65.
- 3 Se Kai Kvermes bidrag (kapittel 9) i Berit S. Thorbjørnsrød, *De kristne i Midtøsten. Kampen for tilhørighet*, Oslo: Cappelen Damm, 2015.
- 4 For mer om betydningen av disse hendelsene for regionen, se Frédéric M. Wehrey, *Sectarian politics in the Gulf*, New York: Columbia University Press, 2014.
- 5 For klientelisme og *wasta* i Libanon, se Michael Johnson, *Class and Client in Beirut*, London: Ithaca Press, 1986. For Tripoli og religiøse ledes rolle i det klientelistiske systemet, se Tine Gade, *From Genesis to disintegration: The crisis of the political-religious field in Tripoli, Lebanon (1967-2011)*, PhD-avhandling, Sciences Po Paris, 2015, pp. 716-792.
- 6 John Gulick, Tripoli. *A Modern Arab City*, Boston: Harvard University Press, 1967.
- 7 Michel Seurat, "Le quartier de Bab Tebbané à Tripoli (Liban). Étude d'une 'asabiyya urbaine'" i *Syrie, l'état de barbarie*, Paris: Seuil, 2012, 1989, pp. 235-284.
- 8 Muhammad Abi Samra, Tripoli. *Sabat Allah wa-'l-Mina' al-baditha* (Allah Square and the modern port), Beirut: Dar al-Nahar, 2011.
- 9 Bernard Rougier, *The Sunni tragedy in the Middle East. Northern Lebanon from al-Qaeda to ISIS*, Princeton: Princeton University Press, oktober 2015.
- 10 Statistikk over registrerte innbyggere i Tripoli (inkludert al-Mina) for 2013, samlet inn av Kamal Feghali, Lebanese Office of Statistics and Documentation (delt via epost).

- 11 Gade, *From Genesis to Disintegration*; Khaled Ziadé, *Yawm al-jum 'a yawm al-abad*, Beirut: Dar al-Nahar, 1994; Nur al-Din al-Miqati, *Trablus fi'l-qarn al-awwal min al-qarn al-ashrin. Awd'a'uba al-ijtima'iyya, wa'l-'ilmiyya, wa'l-igtisadiyya, wa'l-siyasiyya*, Tripoli: Dar al-Insha, 1978.
- 12 For Jabal Ansariyeh, se: Balanche, Fabrice, *La région alaouite et le pouvoir syrien*, Paris: Karthala, 2006; Chouet, Alain, "Les alaouites à l'épreuve du pouvoir en Syrie. La désintégration par la politique", in *Maghreb Machreq*, 147, 3 (1995), p. 24.
- 13 Intervju, Samir Frangié, Beirut, juni 2012.
- 14 For nyanser, se Kamal Salibi, *Cross Roads to Civil War*, New York: Caravan, 1976.
- 15 Martin Kramer, *Shi'ism, Resistance, and Revolution*, Boulder: Westview Press, 1987, p. 245.
- 16 Ibid. Tolver-shia-islam er den vanligste retningen innenfor shia-islam. Se Kari Vogt, Husets folk. *Shia-islam i det 21. århundre*, Oslo : Cappelen Damm, 2012.
- 17 Intervju, Wladimir Glassman, Paris, November 2013.
- 18 Alain Chouet, "L'espace tribal des alaouites à l'épreuve du pouvoir. La désintégration par la politique", *Maghreb Machreq*, 147, 1995, pp. 93-117, p. 116.p. 17.
- 19 Intervju, Fabrice Balanche, Lyon, mars 2013 ; Tine Gade, "Sunni Islamists in Tripoli and the Asad regime. 1966-2014", *Syria studies*, 7:2, April 2015, pp. 20-65.
- 20 Intervju, Wladimir Glassman, Paris, November 2013.
- 21 Se Fawwaz Traboulsi, *A history of modern Lebanon*, London: Pluto Press, 2007, pp. 197-199.
- 22 Raymond Hinnebusch, "Pax-Syriana? The Origins, Causes and Consequences of Syria's Role in Lebanon", *Mediterranean Politics*, 3:1, 1998, pp. 137-160.
- 23 Seurat, "Le quartier de Bab al-Tebbané"; Gade, *From Genesis to Disintegration*, op.cit.
- 24 Amnesty International, "Arbitrary arrests, 'disappearances', and extrajudicial executions by Syrian troops and Syrian-backed forces in Tripoli", February 29 1987, MDE 24/02/87. Intervjuer i Tripoli, med aktører fra ulike politiske sider, bekrefter alle dette hendelsesforløpet.
- 25 Dette kan leses gjennom antall registrerte velgere fra alavitt-sekten i henholdsvis 1992 og 1996. Intervju, Khaled Daher, Tripoli, februar 2015.
- 26 Augustus R. Norton, "Lebanon after Ta'if: Is the Civil War over?", *Middle East Journal*, 45:3, Summer 1991, pp. 457-473
- 27 Michel Seurat, *Les frères musulmans (1928-1982)*, Paris: Gallimard, 1983, pp. 132-13 og idem, "L'état de barbarie. Syrie, 1979-1982", i *Syrie. L'état de barbarie*, 2012, pp. 17-33, pp. 24-27. På engelsk, se Thomas Pierret, *Religion and State in Syria. The Sunni 'Ulama from coup to revolution*, NY: Cambridge UP, 2013, p. 64.
- 28 Intervju, Mustafa Alloush, Tripoli, juni 2012.
- 29 Haenni, Patrick, "Lebanon at a Tripwire", *International Crisis Group*, Middle East Briefing No 20, 21 December 2006, p. 12.
- 30 Bozarslan, Hamit, *Sociologie politique du Moyen Orient*, Paris: La Découverte, 2011, p. 93.
- 31 Intervju, Tawfiq Alloush, 14. mars-støttespiller i Tripoli, april 2008.
- 32 Intervju, Ignace Leverrier, tidligere fransk diplomat og forvalter av Le Monde-blogger Un oeil sur la Syrie, Paris, oktober 2013.
- 33 Bashar al-Assad overtok etter sin fars død i 2000 og fulgte den samme politiske linjen.
- 34 Hizbullah og Amalkrigere vendte våpnene sine mot Hariri- og sunnidominerte områder under en demonstrasjon den 7. mai 2008. Deres militære overtakelse av vest-Beirut på få timer, uten av hæren grep inn, og spredde frykt blant Libanons sunnimuslimer. Gade, *From Genesis to disintegration: The crisis of the political-religious field in Tripoli, Lebanon (1967-2011)*, PhD-avhandling, Sciences Po Paris, 2015, pp. 807-822.
- 35 Are Knudsen, "Patronizing a Proxy-War: Soldiers, Citizens, and Zu'ama in Syria Street, Tripoli", in idem and Tine Gade (eds.) *Situating (In-)Security: A United Army for a Divided Country*, forthcoming.
- 36 For forholdet mellom libanesiske sunnimuslimer og hæren, se: Tine Gade and Nayla Moussa, "The Lebanese army after the Syrian crisis: Alienating the Sunni community?", forthcoming in Knudsen and Gade (eds.), op.cit.
- 37 "Liban: Attaques sectaires à Tripoli", *Human Rights Watch*, 20 December 2013.
- 38 Intervju, Badr Wannous, Tripoli, juni 2012.
- 39 "Former MP Ahmad Habbous passes away after sustaining gunshot wounds in his head", *al-Joumhouria*, 30. juli 2014, <http://www.aljoumhouria.com/news/index/156579> (accessed July 2014).
- 40 Se Marie Kortam, "Gender (In-)security. 'Barriers' and 'Frontiers'" i *Urban Tripoli*, in Knudsen and Gade (eds.), op.cit.